

УДК 342.9

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОРУШЕННЯ ПРИСЯГИ ДЕРЖАВНИМИ СЛУЖБОВЦЯМИ

Остап КРАВЧУК,
старший лейтенант міліції,
старший оперуповноважений Шевченківського районного відділу
Львівського міського управління ГУМВС України у Львівській області

SUMMARY

Lacks of current legislation of Ukraine, his blank and contradiction, quite often generate possibility of abuses from the side of civil servants, that is negatively represented on authority of civil servant of Ukraine and pull the row of negative consequences yet. In the article the analysis and qualification of the legal attributes of "violation of oath of state officials". Expands its object, objective side, subject, subjective side. The approaches to the legal definition of signs of abuse both legal and moral obligations oath. An own conclusions regarding these signs. The analysis was performed to determine compliance with the act as a violation of the oath attributes offense.

Key words: oath, civil servant, legal structure oath violation, offense, legal responsibility.

АНОТАЦІЯ

Недоліки чинного законодавства України, його прогалини й суперечності нерідко породжують можливість зловживань з боку державних службовців, що негативно позначається на авторитеті державного службовця України та зумовлює ще низку негативних наслідків. У статті, з метою з'ясування відповідності діяння у вигляді порушення присяги ознакам правопорушення, здійснюються аналіз і кваліфікація ознак юридичного складу «порушення присяги державними службовцями». Розкривається його об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона. Проаналізовано підходи до визначення ознак юридичного складу порушення як юридичних, так і моральних обов'язків присяги. Запропоновано власні висновки стосовно цих ознак.

Ключові слова: присяга, державний службовець, юридичний склад порушення присяги, правопорушення, юридична відповідальність.

Постановка проблеми й актуальність теми. В Україні питання «порушення присяги державними службовцями» як окремий вид правопорушення чи спеціальна підстава припинення державної служби ще не було предметом спеціального наукового дослідження. Не має єдності думок із цього приводу. Потреба в такому дослідженні зумовлена, зокрема, тим, що не опрацьованим достатньою мірою є понятійний апарат «порушення присяги державними службовцями», у загальних рисах характеризуються лише окремі види діянь, що становлять його зміст, недостатньо розроблені питання зіставлення – констатація відповідності (тотожності) фактичних ознак порушення присяги й ознак правопорушення, досі немає чіткого уявлення щодо критеріїв розмежування цього діяння з іншими правопорушеннями.

Саме склад правопорушення є безпосередньою юридичною підставою кваліфікації «порушення присяги». Будучи юридичною конструкцією та правовим поняттям, склад правопорушення слугує впорядкуванню зіставлення факту і права.

Метою статті є розкриття елементів юридичного складу діяння «порушення присяги державними службовцями» як правопорушення (об'єкт, об'єктивна сторона, суб'єкт, суб'єктивна сторона), з метою усунення прогалин у правовому регулюванні припинення трудових правовідносин із державними службовцями.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будь-яке правопорушення є особливою поведінкою особи та піддається структурному аналізу. Такий аналіз раніше здійснювався в науці кримінального права, а згодом призвів до

виникнення термінологічного звороту «склад злочину». Надалі з урахуванням специфіки правопорушень різних категорій, що належать до різних галузей права, було вироблене більш загальне поняття «склад правопорушення» [1, с. 458]. На сьогодні в деяких нормативно-правових актах України використовується термінологічний зворот «склад злочину», зокрема у ст. 2 Кримінального кодексу України (далі – КК України) [2], ч. 2 ст. 6 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [3], «склад адміністративного правопорушення» в п. 1 ст. 247 Кодексу України про адміністративні правопорушення [4]. Законодавець не оперує таким поняттям щодо порушення присяги, яке, без сумніву, є особливим видом діяння, не називає його прямо правопорушенням.

Склад правопорушення утворюють чотири елементи: об'єкт і об'єктивна сторона, суб'єкт і суб'єктивна сторона. Тому необхідно проаналізувати співвідношення загального складу правопорушення з діянням у вигляді порушення присяги.

Найбільш прийнятною в теорії права є концепція об'єкта правопорушення як суспільних відносин, оскільки вона є універсальною. Тим більше, що людина, блага, законні інтереси тощо не існують поза межами суспільних відносин і, фактично, є їхніми елементами. Тому будь-яке правопорушення, заподіюючи шкоду певним соціальним благам, законним інтересам, людині, у результаті завдає шкоди саме суспільним відносинам [5, с. 131].

Екстраполоючи теоретичні виклади про загальний, родовий, видовий і безпосередній об'єкти посягання на юридичну відповідальність за порушення присяги, тре-

ба визнати, що загальний об'єкт при порушенні присяги зумовлюється сферою суспільних відносин, де застосовується цей інститут. Такою в широкому застосуванні є і публічно-правова сфера, сфера організації, здійснення та проходження державної служби і взаємовідносин держави й особи.

Скажімо, загальним об'єктом, на який може посягати суддя, допустивши порушення присяги при виконанні своїх службових обов'язків, є фундаментальне право людини на справедливий суд, у тому числі змістові та процедурні гарантії реалізації цього права [6, с. 70]. Це декларує сам зміст присяги: «... вступаючи на посаду судді, урочисто присягаю об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно та справедливо здійснювати правосуддя...».

Загальним об'єктом, що може зазнати шкоди при порушенні присяги членом виборчої комісії, можна назвати волевиявлення народу. Відповідно до ст. 8 Закону України «Про ЦВК», прийнята ними присяга зобов'язує «... забезпечувати реалізацію і захист виборчих прав громадян України та права на участь у референдумі» [7].

Із тексту присяги державного службовця випливає, що під об'єктом порушення присяги потрібно розуміти також норми Конституції та законів України, авторитет і звання державного службовця, а також служби загалом. Хоча важко погодитись, що норми Конституції, законів можуть бути об'єктом порушення присяги, вони не можуть бути об'єктом правопорушення внаслідок того, що діяння спрямовано не проти норми, тобто заподіює шкоди не їй (нормі), а суспільним відносинам, які вона регулює. Твердження про те, що не норма права безпосередньо є об'єктом правопорушення, а діяння, що спрямоване проти охоронюваних нормою благ, підтримує російський науковець Е.В. Гризунова [8, с. 63].

Концепція «об'єкт – відповідна цінність» узгоджується і з чинним законодавством, оскільки Конституцією, законом охороняються саме конкретні цінності. Відповідно, кожен державний службовець, посідаючи особливе місце в державному апараті, покликаний виконувати покладені на нього завдання та функції: забезпечувати режим законності й правопорядок; охороняти й гарантувати конституційний лад; забезпечувати авторитет влади; забезпечувати належну організацію та функціонування державної влади, місцевого самоврядування; забезпечувати встановлений порядок реалізації конституційних засад здійснення влади; захищати й гарантувати права та свободи громадян; сприяти вирішенню правових спорів тощо. Кожне з цих завдань прямо чи опосередковано закладено в правових нормах, які часто зобов'язують, а іноді просто внутрішньо спонукають до виконання обов'язків. І такими нормами є норми права, які становлять зміст прийнятої при вступі на посаду присяги. Отже, об'єктами при порушенні присяги є цінності, до охорони, захисту яких спонукає прийнята присяга.

Як бачимо, об'єкт протиправного діяння «порушення присяги» як сукупності суспільних відносин є надто загальним. На нього прямо чи опосередковано посягають усі суб'єкти (державні службовці) присяги, тобто Конституція й закони України, права, свободи громадян, авторитет держави і служби, нормальне функціонування державного апарату, відносини, що становлять зміст службової діяльності державного службовця, – об'єкт присяги загалом. Під час визначення порушення присяги важко встановити, посягнув цей суб'єкт на загальний об'єкт чи на інший. Зумовлено це тим, що зміст присяги не є конкретизованим і охоплює невизначене коло загальних обов'язків. Визначи-

ти в такому разі об'єкт посягання можна виходячи з невиконання конкретних обов'язків державного службовця, що ставляться йому в провину. Тому об'єкт як елемент складу цього правопорушення значно вузьчий.

У зв'язку з цим видається за доцільне не виділяти родовий і видовий об'єкти, на які може посягнути суб'єкт, порушуючи присягу, а виділяти скоріше безпосередній об'єкт.

Отже, безпосередній об'єкт – конкретні цінності, які порушуються особами, котра склали присягу при виконанні професійних, службових обов'язків. Скажімо, посадова особа Державної митної служби України, неналежно виконуючи обов'язки щодо здійснення митного оформлення товарів, пропуская незаконно через державний кордон товари й тим самим заподіює шкоду державі у вигляді несплати платежів, що підлягали б до сплати за належного виконання обов'язків. Звісно, за бажання можна говорити й про те, що такі дії посадової особи підривають авторитет держави та служби. На нашу думку, це не зовсім так, оскільки порушується встановлений порядок митного оформлення та контролю, здійснення якого в силу посадових обов'язків покладається на певну посадову особу. Тобто, має місце безпосереднє невиконання службових обов'язків.

Об'єктивна сторона правопорушення відображає його зовнішнє вираження в об'єктивній дійсності при вчиненні протиправного діяння (дії або бездіяльності), що завдають або можуть завдати шкоди. Указані властивості виявляються в особливостях способу дії, часу, місця й інших обставин. У теорії права виділяють також як ознаку об'єктивної сторони правопорушення причинний зв'язок між діянням і наслідками. Усі правопорушення відрізняються один від одного переважно своєю об'єктивною стороною.

Говорячи про те, як може відобразитись діяння «порушення присяги» в об'єктивній дійсності, очевидно, варто звернутись до її юридично закріпленого змісту (юридичних і моральних вимог). У кожному разі буде йтись про невиконання чи неналежне виконання обов'язків. Зважаючи на те, що норма права, яка становить зміст присяги, – це обов'язки, невиконання чи порушення кожного з яких окремо може становити порушення присяги, неправильним буде говорити, що об'єктивною стороною порушення присяги є діяння у вигляді порушення «присяжної норми» як норми загалом. Це надто загально й формально.

Отже, об'єктивна сторона порушення присяги може виявитись у формі дії або бездіяльності державного службовця, яка порушує одне або кілька зобов'язань, інакше кажучи, невиконання або неналежне виконання своїх обов'язків. З огляду на тексти присяг найчастіше це недотримання Конституції України та Законів України, несумлінне виконання своїх обов'язків.

Той факт, що елементом об'єктивної сторони порушення присяги є невиконання обов'язків, підтверджується правовою позицією Вищого адміністративного суду України (Ухвала від 19.07.2011 р. у справі № К-27395/09), де суд зазначив, що припинення державної служби з підстав порушення присяги є заходом відповідальності за невиконання обов'язків державного службовця, визначених у ст. 17 Закону України «Про державну службу» [9]. Водночас у разі невиконання службових (посадових) обов'язків до особи може бути застосовано такий захід дисциплінарного стягнення, як звільнення з органів. Обов'язками, несумлінне виконання яких є порушенням присяги, є обов'язки, які зазначені в Законі України «Про державну службу», тобто основні (загальні) обов'язки державних службовців.

Тут звертається увага на те, що порушення присяги матиме місце лише у випадку недотримання Конституції України та законів, а не будь-яких нормативно-правових актів загалом. Тому недотримання, у тому числі невиконання, порушення підзаконних нормативних актів (актів Президента України, Кабінету Міністрів України й інших органів) не становить порушення присяги.

Отже, невиконання або неналежне виконання державним службовцем своїх службових обов'язків варто вважати іншим порушенням, імовірно дисциплінарним, а несумлінне виконання чи неналежне виконання загальних обов'язків – порушенням присяги. Це має суттєве значення для особи-порушника з огляду на те, яким нормативним актом буде регулюватись інкриміноване йому діяння, адже наслідки будуть при цьому різними.

Різниця між цими складами правопорушень полягає в колі обов'язків (основні чи службові) і ставленні до них правопорушника (сумлінному чи несумлінному).

Ситуація, за якої порушення присяги виявляється при порушенні інших обов'язків (тобто загальних), ніж тих (службових), за які передбачено дисциплінарну відповідальність, нібито виправдано, це якщо вважати, що це відмінний від інших, окремий вид правопорушення з окремими заходами юридичної відповідальності.

Однак суттєвою проблемою є те, що іноді дуже важко розмежувати, відбулось порушення основних чи службових обов'язків, оскільки останні легко можна кваліфікувати як недотримання загальних обов'язків. Зумовлено це тим, що підстави порушення присяги є абсолютно не визначеними для різної категорії державних службовців.

На нашу думку, зміст службових обов'язків полягає у фактичному додержанні основних, загальних обов'язків. По-перше, загальні обов'язки поширюються на всіх державних службовців як на громадян України. По-друге, службові обов'язки, яким би нормативним актом не були закріплені, не йдуть у розріз із дотриманням вимог Конституції та законів України. В інших актах лише деталізовано, що є службовими обов'язками, які в дуже узагальненому вигляді закладено в основних обов'язках. Крім того, згідно зі ст. 10 Закону України «Про державну службу», основними обов'язками державного службовця, крім інших, є сумлінне виконання своїх службових обов'язків [10].

Кваліфікація діянь як порушення присяги чи іншого проступку буде залежати значною мірою від органу, що кваліфікує це діяння. При цьому важливе значення має правосвідомість і правова культура посадової особи органу, що кваліфікує діяння як порушення присяги, оскільки вона представляє цей правозастосовний орган, відбувається тлумачення відповідної правової норми, здійснюються логічні операції, використовуються знання з інших галузей знань тощо. Усе це загалом має вплинути на висновок щодо відповідності фактичних обставин скоєного діяння юридичному складові порушення присяги.

Додатковою ознакою об'єктивної сторони цього правопорушення є порушення морально-етичних принципів поведінки, положень професійної етики. Причому воно також може виражатись у вигляді дії (наприклад, зловживання алкоголем і систематичне з'явлення на роботі в нетверезому стані, складення судового рішення з численними граматичними й орфографічними помилками, неохайно, непрофесійно, без додержання послідовності й логічності) або бездіяльності (відверте ігнорування наказів голови суду й рішень загальних зборів, створення конфліктних ситуацій).

На практиці встановити й довести факт порушення етики, моралі непросто. Проте очевидним є те, що ігнорування приписів чи то суддівської, чи іншої професійної, загальної етики державного службовця в більшості випадків (хоча й не завжди) може поєднуватись із порушенням законодавства, посадових обов'язків або внутрішнього трудового законодавства. Окрім того, ніде не конкретизовано, яке саме положення Кодексу суддівської етики, Загальних правил поведінки державного службовця виражають порушення присяги.

О.М. Овчаренко, говорячи про порушення правил суддівської етики, пише, що оцінювати відповідні дії (бездіяльність) суддів потрібно з урахуванням направленості умислу судді й наслідків, що настали в результаті цього. Вихідним критерієм притягнення до відповідальності тут має бути настання в результаті його неетичної поведінки негативних наслідків для забезпечення прав та основоположних свобод осіб – учасників судового провадження [11, с. 238].

З іншого боку, у практиці Вищої кваліфікаційної комісії суддів України відомі ситуації порушення правил суддівської етики, із яких убачається, що настання наслідків не є обов'язковим, достатньо лише самого факту поведінки, вчинку. Так, суддя (чоловік) придбав дорогого kota й поселив його в суді, прикрасивши шию тварини золотим ланцюжком. На зауваження про неетичність такого вчинку суддя аргументував, що кіт заспокоює його нерви й він має право прикрашати свого улюбленця на власний смак, адже, наприклад, жінки-судді прикрашають свої кабінети дорогими квітами, що не вважається неетичним, а ланцюжок коштує набагато дешевше [12, ст. 37].

Отже, якщо говорити про наслідки, то настання їх при порушенні юридичних обов'язків присяги не є обов'язковим, оскільки достатньо лише встановити протиправне, винне їх невиконання, порушення (дію або бездіяльність). Що стосується порушення вимог моралі, етики, то тут урахування наслідків іноді навіть є необхідним. Пов'язано це із суттєвими відмінностями між мораллю і правом.

Так, обов'язковим елементом складу правопорушення є дії чи бездіяльність, що прямо заборонені правом чи суперечать йому. Тож якщо поведінка особи не є протиправною, склад правопорушення відсутній.

У моральному оцінюванні не все так однозначно. Якщо навіть дія чи бездіяльність самі по собі не засуджуються мораллю, вчинку може бути дана негативна моральна оцінка лише з огляду на його мотиви та/або мету. Адже для моралі, на відміну від права, внутрішня сторона поведінки – думки, переконання, наміри – такі самі важливі, як і сама поведінка. Крім того, деякі дії чи бездіяльність самі по собі є аморальними (чи, принаймні, негативно оцінюються мораллю), наприклад, корупція, зловживання службовим становищем тощо.

Отже, установити лише одну протиправність порушення вимог етики, моралі видається вкрай складним. Тому додаткові ознаки об'єктивної сторони, такі як мотив, наслідки та причинний зв'язок, варто брати до уваги, а створення змагальності для особи, яка обвинувачується, і можливості доведення вини лише посилить гарантії її захисту.

Обов'язковою ознакою об'єктивної сторони порушення присяги з матеріальним складом є причинний зв'язок між допущеним державним службовцем порушенням обов'язків присяги та наслідками, що настали. Для її наявності необхідно встановити таке:

– які обов'язки, покладені на державного службовця, були ним порушені;

– чи передувало це порушення настанню шкоди, наслідків;

– чи створювало воно реальну можливість заподіяння цих наслідків;

– чи виявилось необхідною умовою їх настання і чи викликані неминучістю їх настання в конкретному випадку.

Спірним є питання, чи становить порушення етичних і моральних норм об'єктивну сторону розгляданого правопорушення в позаслужбовій діяльності. Відповіді на це на законодавчому рівні немає. Мабуть, визначальним критерієм тут має стати прив'язаність інституту присяги до службової діяльності суб'єкта присяги. Уважаємо, недотримання державним службовцем, який склав присягу, етичних чи моральних норм у позаслужбовій діяльності, якщо це пов'язано зі здійсненням службової, професійної діяльності й не порушує прав і законних інтересів третіх осіб, не суперечить інтересам його служби, не може розглядатися як підстава для відповідальності.

Деякі науковці одним із виявів об'єктивної сторони конституційного делікту називають зловживання суб'єктами конституційного делікту своїми правами [13, с. 93].

Нерідко сам зміст об'єктивного права дає змогу використовувати суб'єктивні права та повноваження на шкоду суспільним відносинам, устанавлюючи для деяких суб'єктів різного роду «юридичні привілеї». У більшості ця категорія суб'єктів власне складає присягу при вступі на посаду.

Особливість зловживання, яка б призвела до порушення присяги, зумовлена тим, що норми, які декларують зміст присяги, є нормами зобов'язального характеру, а не такого, що встановлює суб'єктивні права.

Сутність зловживання правом, як слушно зазначає Ф.В. Веніславський, полягає у використанні права, усупереч його соціальному призначенню, для досягнення іншої мети, ніж тієї, необхідності досягнення якої передбачав законодавець у процесі формулювання цього правила поведінки. Він вважає, що в певних випадках можна говорити про зловживання статусом (наприклад, використання службового посвідчення працівником правоохоронних органів, яке підтверджує саме його правовий статус, для уникнення відповідальності за порушення правил дорожнього руху), але переважно має місце саме зловживання правом у процесі його застосування, зловживання тими правовими можливостями, які надаються відповідним суб'єктам – носіям владних повноважень – і які здійснюються ними в процесі застосування права як однієї з форм його реалізації [14, ст. 250].

Особливий різновид зловживання владою чи посадовим становищем, учинений із корисливою метою [15, с. 105] чи з будь-якої особистої заінтересованості [9, с. 58], вважається корупцією. Переконані, що такі форми зловживання відображають не діяння порушення присяги, а скоріше інший склад правопорушення чи злочину.

Відповідно, усі інші носії повноважень, як правило, зловживають не своїми суб'єктивними правами, а закріпленими за ними повноваженнями, своєю компетенцією у процесі правозастосування.

Тому, якщо говорити про те, у зв'язку з чим відбувається зловживання – правами чи обов'язками, що може становити порушення присяги, вважаємо, це скоріше відбувається при зловживанні правами, ніж повноваженнями.

Без сумніву, присяга за своїм змістом – це певні зобов'язання (ст. 10 Закону «Про державну службу» № 3723-XII) [10].

А.А. Колівошко відзначає, що зловживання обов'язками також має місце, оскільки має таку саму правову природу, як і зловживання суб'єктивними правами, оскільки виконання обов'язку може відбуватись усупереч його соціальному призначенню й завдавати шкоду охоронюваним інтересам [13]. Однак важко уявити, як можна використати сам по собі обов'язок зі злими, фіктивними намірами, як можна вийти за його межі, спотворивши лише мету, і в якій формі реалізації відбувається таке зловживання. У такому разі швидше за все буде йтись про свідому недобросовісну, протиправну поведінку, свідоме невиконання чи порушення встановлених правил поведінки, вимог. Тому «зловживання обов'язками» має іншу правову природу. По-перше, не можна сказати, що при зловживанні обов'язками закон порушується формально, він порушується прямо. По-друге, обов'язок не дає свободи дії, він або виконується, або ні. Тому доцільніше вести мову про порушення присяги, коли особа зловживає власне наданими їй повноваженнями (тобто і правами, яким кореспондують певні обов'язки).

У літературі можна зустріти різні концепції зловживання правом. Л.М. Шишлов однією з ознак зловживання правом називає «відсутність порушення конкретних юридичних заборон (тобто їх додержання) або невиконання обов'язків (тобто їх виконання)» [15].

Треба визнати, що недоліки чинного законодавства, його прогалини й суперечності нерідко породжують можливість зловживань. Це стосується переважно тих випадків, коли суб'єктивному праву кореспондується юридичний обов'язок, за невиконання якого не передбачена юридична відповідальність. Така ситуація існує стосовно нотаріусів, народних депутатів, які наділені певними правами та обов'язками, у зв'язку із прийнятою присягою при вступі на посаду, а от відповідальності за її порушення не несуть, оскільки закон її не встановлює. У таких ситуаціях і суб'єктивне право є нічим не обмеженою мірою свободи й може використовуватися на шкоду. До зазначеного треба додати, що своєрідність деяких зловживань повноваженнями полягає в тому, що вони вважаються легальними тільки в силу існування прогалин законодавства. При цьому останні не є порушенням присяги не тому, що відсутня ознака протиправності (вона наявна, коли суб'єкт не дотримується правової заборони), а через відсутність такої ознаки, як караність.

Суб'єктом правопорушення є людина. Суб'єктом складу «порушення присяги» є виключно фізична особа, яка досягла певного віку та володіє деліктоздатністю. Ці вимоги встановлюються відповідними правовими актами до осіб при вступі на посаду. Особливості такого суб'єкта також обумовлені статусом, важливістю виконуваних ними функцій і авторитетом професії в суспільстві; це особа, котра володіє правоздатністю й дієздатністю. Відповідно, такий суб'єкт є спеціальним.

Деліктоздатність особи, котра склала присягу, впливає із її правового статусу. Адже, лише будучи призначеним або обраним на посаду, цей суб'єкт набуває визначених прав та обов'язків, повноважень. Отже, правопорушення і зловживання, учинені під час перебування в певному статусі, набуття якого зумовлено прийняттям присяги, можуть мати наслідком специфічну юридичну відповідальність, визначену законом виключно для осіб, які порушили присягу. Як бачимо, аналізувати питання деліктоздатності осіб, котрі складають присягу й учиняють її порушення, треба через вивчення їхніх професійних прав та обов'язків.

Ще одним важливим і досить цікавим аспектом в означенні, що розглядається, є те, що особа, яка не склала присягу,

не стає суб'єктом порушення присяги. Проте вважаємо за необхідне тут акцентувати увагу на тому, що йдеться саме про відмову від її прийняття. Не позбавленим практичного значення, дискусійним і відкритим є питання: чи є суб'єктом порушення присяги особа, котра при вступі на посаду не складала присягу в через її відсутність узагалі, а згодом законодавець таку визнає за обов'язкову й установив відповідальність за її порушення.

Коллективна відповідальність не характерна порушенню присяги. Сутність вини індивідуальних і колективних суб'єктів є різною, їх не можна ототожнювати й автоматично переносити характеристики вини індивідуальних суб'єктів на колективні.

Суб'єктивна сторона складу правопорушення характеризує процес мислення, бажання та волі людини, у якому відображаються її поведінка й інші зовнішні обставини, пов'язані з учиненням правопорушення.

Основною та обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони правопорушення є вина. Вина особи є обов'язковою умовою і для притягнення до відповідальності за порушення присяги. Однак норми присяги не розкривають суб'єктивної сторони її порушення. Згадуються лише словосполучення, що повинні формувати внутрішнє ставлення суб'єкта присяги до виконуваних ним обов'язків, такі як «сумлінно», «вірно», «віддано», «добросовісно». Не зрозумілим видається, ці оцінні поняття є обов'язками чи внутрішнім ставленням до них. На нашу думку, ці категорії не відповідають класичному визначенню вини як «психічному ставленню суб'єкта до вчиненого ним діяння та наслідків».

Критерієм для оцінювання поведінки суб'єкта присяги є скоріше добросовісна, справедлива, розумна, доцільна практика вчинення діяння. При цьому, видається, що для кваліфікації діяння «порушення присяги» потрібно більше, ніж просто несумлінне, недобросовісне невиконання вимог, що призводить до порушення присяги. Для вчинення цього складу правопорушення вимагається більша інтелектуальна тавольова праця, діяння суб'єкта.

За характером своєї праці державний службовець, котрий склав присягу при вступі на посаду, має й може передбачати наслідки своєї діяльності, адже це впливає з обов'язку дотримуватись присяги та вимог законодавства. У такому разі вчинки, що призводять до цього порушення, бувають як умисними, так і через необережність. Але, вважаємо, не можна стверджувати, що самовпевненість – це форма вини суб'єкта присяги.

Інакше може складатись ситуація з установлення суб'єктивної сторони діяння порушення присяги, коли йдеться про порушення вимог морального, етичного характеру. Тут важливим видається не стільки сама причина дії, як причина мети. Для таких окремих випадків порушення присяги обов'язковою ознакою суб'єктивної сторони є відповідні мотиви й цілі.

Отже, при визначенні суб'єктивної сторони порушення присяги передусім необхідно встановити, що державний службовець:

– усвідомлював факт використання свого правового статусу й той факт, що це суперечить змісту присяги;

– передбачав, що такі дії завдають шкоду змісту правильної роботи, авторитету органу влади, де він працює, створюють загрозу настання такої шкоди й бажав вчинити такі дії.

Висновки. Специфічні ознаки, притаманні лише діянням «порушення присяги» державними службовцями

як самостійному виду правопорушення та підставі юридичної відповідальності, можна виявити під час аналізу елементів його юридичного складу (об'єкта, об'єктивної сторони, суб'єкта та суб'єктивної сторони). Іноді такий «дефіцит обґрунтування» розглядуваного діяння може призвести й до того, що в перебігу кваліфікації юридичного складу «порушення присяги» доводиться зіштовхуватись із проблемами розмежування суміжних юридичних складів порушень обов'язків державним службовцем.

Отже, об'єктом, на який може посягнути державний службовець, допускаючи порушення присяги, є цінності, навколо яких зосереджено юридичні та моральні обов'язки присяги. Відповідно, суб'єкт порушення присяги – спеціальний – державний службовець, для якого вступ на посаду зумовлений прийняттям присяги. Об'єктивна сторона цього діяння може відбуватись у формі дії або бездіяльності державного службовця, якими порушуються, не виконуються одне або кілька зобов'язань присяги, та у формі зловживання повноваженнями; діяння має переважно формальний склад, де настання негативних наслідків не завжди є обов'язковим; важливе значення можуть мати також час і місце, особливо коли порушення присяги відбулось поза службовою діяльністю. Суб'єктивна сторона характеризується виною як у формі умислу (прямого й непрямого), так і необережності (за винятком самовпевненості). При оцінюванні аморальних вчинків можна застосовувати й напрацювання юридичної науки щодо вини, а мотив і мета повинні обов'язково враховуватись під час його кваліфікації.

Список використаної літератури:

1. Общая теория государства и права. Академический курс : в 3 т. / отв. ред. проф. М.Н. Марченко. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Зерцало – М, 2002. – Т. 3. – 2002. – 528 с.
2. Кримінальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1440045828386677>.
3. Кримінально-процесуальний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/print1440046659074681>.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/80731-10/print1440045828386677>.
5. Штанько А.О. Правопорушення як вид правової поведінки : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / А.О. Штанько. – К., 2009. – 234 с.
6. Володина Д.В. Дисциплинарная ответственность судей при отправлении правосудия в Российской Федерации : новые правовые тенденции / Д.В. Володина // Вестн. Владимир. юрид. ин-та. – 2012. – № 1. – С. 70–75.
7. Про центральну виборчу комісію : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-15/print1440045828386677>.
8. Грызунова Е.В. Правонарушения и юридическая ответственность в их соотношении : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 / Е.В. Грызунова. – Саратов, 2009. – 214 с.
9. Ухвала ВАС України від 19.07.2011 р. № К-27395/09 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://pravoscope.com/act-uxvala-sudu-27395-09-biluga-s-v-07-07-2011-nevznacheno-s>.
10. Про державну службу : Закон України № 3723-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3723-12/print1440047651417969>.

11. Овчаренко О.М.. Юридична відповідальність судді: теоретико-прикладне дослідження : [монографія] / О.М. Овчаренко. – Х. : Право, 2014. – 576 с.

12. Самсін І.Л. Порушення правил етики судді як дисциплінарний проступок / І.Л. Самсін // Вісник Верховного Суду України. – 2008. – № 5 (93). – 45 с.

9. Батанова Н.М. Конституційні делікти в Україні: проблеми теорії і практики : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.02 / Н.І. Батанова. – К., 2009. – 199 с.

10. Веніславський Ф. Зловживання правом у публічно-правовій сфері як державно-правова проблема / Ф. Веніславський // Право України. – 2010. – № 4.

11. Кабанов П.А. Коррупция и взяточничество в России : исторические, криминологические и уголовно-правовые аспекты / П.А. Кабанов. – Нижнекамск, 1995. – 172 с.

12. Кауфман Д. Корупція в тумані двозначності / Д. Кауфман // Політика і час. – 1998. – № 1. – С. 58–65.

13. Колівошко А.А. Феномен зловживання правом: теоретико-правовий аспект / А.А. Колівошко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.big-lib.com/book/64_Aktyalni_problemi_zapobigannya_ta_protidii_korypcii_i_ohoroni_prava_vlasnosti.

14. Резнікова В.В. Зловживання правом: поняття, ознаки / В.В. Резніков // Університетські наукові записки. – 2013. – № 1 (45). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.univer.km.ua.

15. Шишлов Л.М. До питання про поняття та сутність зловживання правом / Л.С. Шишлов // Український юридичний портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу : URL : <http://radnuk.info/statti/249-tiorua-gov/14812-2011-01-19-03-16-54.html>.

